

De Jydepot

werd gedaan. Deze potten zijn nl. wel als ballast in schepen gebruikt en zijn daarom wel eens in binnenhavens te vinden, maar bijna nooit in het binnenland. Zou deze 17e-eeuwse bewoner van De Bilt iets met de scheepvaart te maken gehad hebben?

Samenvatting

Wat betekent dit onderzoek nu voor de geschiedenis van De Bilt?

De oudste sporen zijn de verkavelingsloten die rond 1200 voor de ontginning van dit gebied gegraven werden.

In de loop van de 13e eeuw is het terrein bebouwd met een houten huis. Dat is ruim 100 jaar voor de eerste vermelding van De Bilt in 1372. Het onderzoek heeft onze geschiedenis dus een eeuw langer gemaakt!

Omstreeks 1400 is het houten huis vervangen door een van steen. Volgens de literatuur over de geschiedenis van De Bilt is de bebouwing in de 15e eeuw – op de herberg na – nog van hout. Dat blijkt dus nu niet juist te zijn.

In de 17e eeuw is dat huis waarschijnlijk afgebroken en door een moderner huis vervangen. Nog een eeuw later wordt er op het terrein een huis bijgebouwd. Nu dus twee huizen op het ene perceel.

Aan de hand van dit onderzoek kon er historie geschreven en herschreven worden, waarmee het belang van zo'n archeologisch onderzoek duidelijk wordt aangetoond.

Middeleeuws aardewerk uit het Vrouwenklooster

Abc Postema

In het kader van *Keramuz* heeft onze vereniging in het gemeentehuis drie vitrines ingericht met een keuze uit het middeleeuws aardewerk dat in de gemeente is gevonden. In dit artikel wordt aandacht besteed aan de voorwerpen die uit het Vrouwenklooster afkomstig zijn.

Dit Vrouwenklooster stond gedeeltelijk op het huidige K.N.M.I.-terrein en op wat thans de Kloosterlaan heet, met name onder de percelen 6,7 en 8. Het terrein werd vrij zeker al in de twaalfde eeuw bebouwd. Het middeleeuwse klooster werd in 1585 verwoest. Omstreeks 1625 blijkt er echter sprake te zijn van een mogelijk gespaard gebleven gebouw annex boerderij. Omstreeks 1810 werden alle gebouwen vervangen door een groot buiten. Dit gebouw staat er, weliswaar sterk veranderd, nog steeds als het oudste, oorspronkelijke K.N.M.I.-gebouw.

Hieronder een selectie van wat er aan voorwerpen uit het Vrouwenklooster van De Bilt is gevonden en kon worden gerestaureerd. Nader onderzoek van de scherven die in het gemeentearchief aanwezig zijn en verder onderzoek ter

afbeelding 1

afbeelding 2

plaatse, zouden in de toekomst een meer gedetailleerd beeld kunnen opleveren van het dagelijks leven in het klooster. De toepassing van moderne restauratiemethoden kan daarbij behulpzaam zijn.

Kookpotten

Bij de opgravingen rond het Vrouwenklooster zijn scherven gevonden van kookpotten. Het gaat om ronde potten uit grijsbakkende klei. Dergelijke potten werden in de hete as gezet en met twee stokken, die onder de rand van de pot werden geschoven, er weer uitgetild wanneer het voedsel gaar was. Twee van deze potten konden worden gerestaureerd. De kleinste is 11,5 cm hoog en heeft een opening van 10 cm (afb. 1). De grootste heeft bovendien diagonale ribbels over het gehele oppervlak. Een versiering van praktische aard, want een geribbelde pot geeft bij schoonmaken en opbergen meer houvast dan een gladde pot (afb. 2).

Deegkom

Ook kwam een grote kom aan het licht. Deze heeft een doorsnede van 41 cm en is 18,5 cm hoog. Deze kom werd waarschijnlijk gebruikt voor het aanmaken en bakken van brooddeeg. Alle scherven aan de onderkant van de kom zijn zwart beroet. Door het vele roeren is het glazuur aan de binnenzijde sterk gesleten. Deze pot is helaas niet op de tentoonstelling aanwezig.

afbeelding 3

Andere voorwerpen uit de keuken

Typisch keukengerei zijn enkele napjes. Ze hebben een hol handvat waarin een stok werd gestoken. Voorts zijn er enkele koekepannen van rood aardewerk gevonden. Deze zijn aan de binnenkant geglaazuurd. Het afgebeelde exemplaar heeft een diameter van 21 cm (afb. 3). Verder konden kannen en kannetjes van uiteenlopende grootte worden gerestaureerd. Afgebeeld is een fraai kannetje met drie pootjes van 14 cm hoogte (afb. 4).

Geïmporteerd aardewerk

In de keukeninventaris van het klooster was ook geïmporteerd aardewerk aanwezig. Het klooster lag op korte afstand van Utrecht, het snijpunt van belangrijke handelsroutes. De route Biltse Steenstraat - Hessenweg, die langs het klooster liep, was er één van.

Enkele geïmporteerde bekers uit het Duitse Siegburg konden worden gerestaureerd. Ze dateren vermoedelijk uit de 14e en 15e eeuw en zijn uit grijs en oranje gevamd aardewerk vervaardigd (afb. 5 en 6).

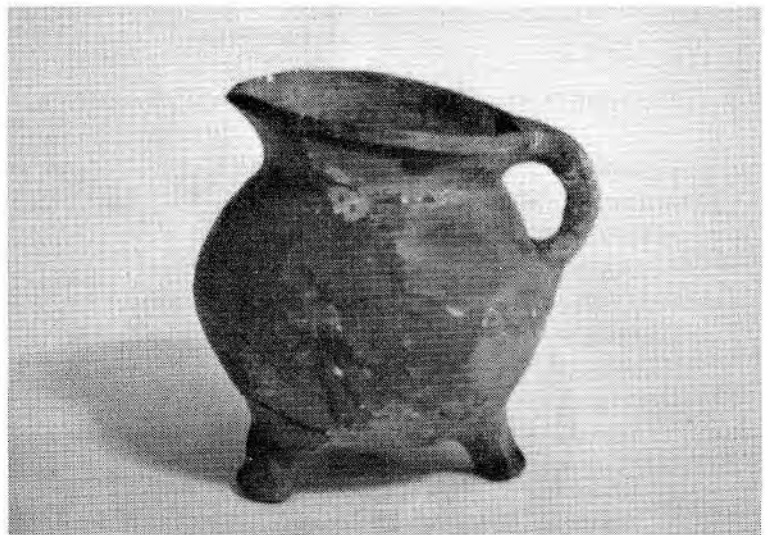
Ook ingevoerd is een geel geglazuurde kom van zogenaamd 'Andemme-aardewerk'. Deze heeft een diameter van 19 cm.

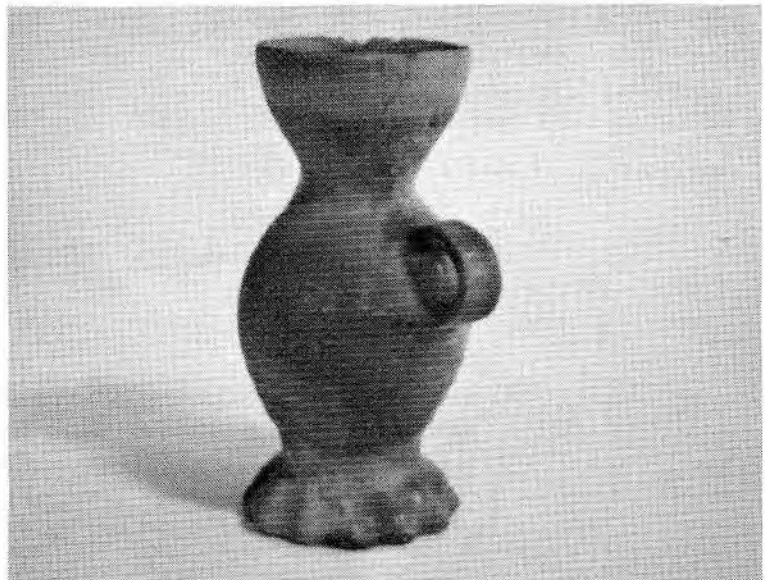
afbeelding 5

Spaarpotje

Een van de aardigste vondsten is een klein spaarpotje. Het potje is groen geglazuurd, is 7 cm hoog en heeft een diameter van 4,5 cm. Geld zat er niet in. Om de een of andere reden heeft het iets heel tastbaars (afb. 7).

afbeelding 4

afbeelding 6

afbeelding 7

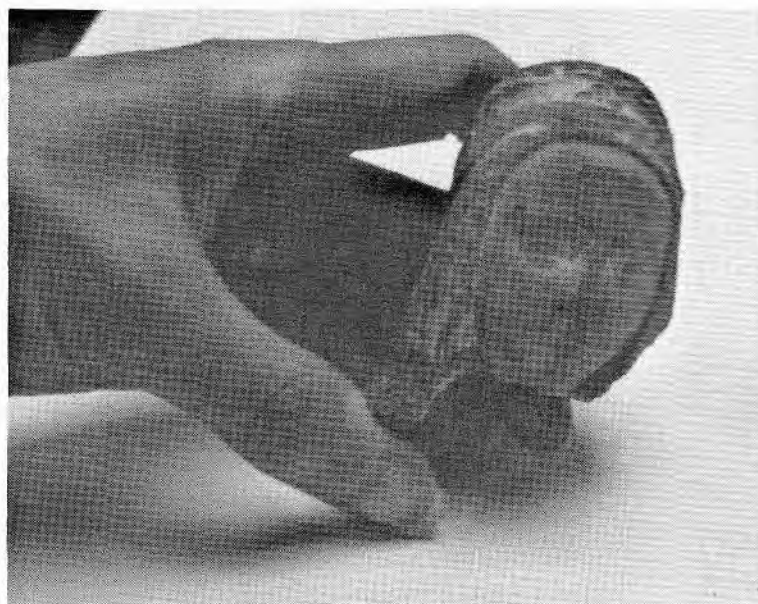
Overige voorwerpen

Interessante voorwerpen zijn verder een fraaie kandelaar van 28 cm hoog, een aantal (overigens zwaar gerestaureerde) drinkschaaltjes en een aantal nachtspiegels (afb. 8).

Van belang is de vondst van een drietal spinsteenjes. Daaruit blijkt dat het spinnen en wellicht ook het weven een van de bezigheden in het klooster was.

afbeelding 8

afbeelding 9

Fragment van een terracotta beeldje

Tenslotte werd een uitermate interessant terracotta kopje gevonden: samen met enkele daarbij behorende scherven heeft het onderdeel uitgemaakt van een beeldje, dat door middel van een mal werd vervaardigd. Sporen van beschildering met witte verf zijn nog aanwezig.

Na de vondst van deze fragmenten deed in het dorp het verhaal de ronde dat er een beeldje van een van de nonnen van het klooster was gevonden. Het gerucht is leuk, maar in de middeleeuwen was het niet gebruikelijk dat dergelijke beeldjes gewone kloosterlingen voorstelden. Vondsten van vergelijkbare beeldjes elders tonen aan dat het hier om een heiligenbeeldje moet gaan. Het beeldje laat een zeer verzorgd kapsel met bijpassende fraaie hoofdtooi zien. Een vergelijking met andere middeleeuwse beelden en schilderijen leert dat rijke vrouwen uit de 16^e eeuw er zo uitgezien hebben. In zoverre gaat de vergelijking met de rijke kloosterlingen, die certijds het klooster bevolkten, op. Het beeldje kan worden gedateerd in de periode van 1500 tot 1530. Heiligen kunnen herkend worden aan de hand van de voorwerpen die zij bij zich dragen. Van dit beeldje ontbreken helaas de fragmenten die daarover duidelijkheid zouden kunnen verschaffen, toch wijst het lange haar in de richting van Maria Magdalena.

Het is niet onwaarschijnlijk dat het beeldje in Utrecht, van oudsher een religieus centrum, is gemaakt. Er bestonden daar werkplaatsen waar met behulp van mallen kleine beeldjes werden vervaardigd. Naar alle waarschijnlijkheid werden daar ook wat grotere terracotta beelden met mallen gemaakt. Het Biltse beeldje zou daarvan een voorbeeld kunnen zijn.

Met dank aan de heren J.W.H. Meijer en H.L.M. Defoer voor hun medewerking aan de tot standkoming van dit korte overzicht.

Foto's: Abe Postema